

KADINLAR YENİDEN ÖZGÜRLEŞİYOR

13 Mart 2024

Yıldırım Koç

Anadolu'nun binlerce yıl öncesinde ana tanrıçası Kibele idi. Kibele'nin adı, Yunan mitolojisinde Rhea oldu. Kibele veya Rhea, Yunan mitolojisindeki Zeus'un annesiydi. Tanrıların en büyüğünün Kibele'den Zeus'a geçişi, herhalde anaerkil toplum yapısının değişmesinin bir ürünüydü.

Anadolu'da binlerce yıl önce kadınların hakim olduğu toplum yapısının bir örneği, Amazonlardır. Sinop'un adının, bu bölgede hakimiyet kurmuş olan Amazonların kraliçesi Sinope'den geldiği ileri sürülür. Samsun'da yaşamış olan Amazonları anlatan bir Amazon Köyü Müzesi de günümüzde kent girişindedir. Tarihleri çok iyi bilinmemekle birlikte, Ege ve Karadeniz'de birçok kentin kurucusunun, savaşçı kadınlar toplumu olan Amazonlar olduğu düşünülmektedir.

Eski Türkler'de de kadın ekonomik hayatın her alanında erkekle eşitti. Kadınlar da savaşçıydı. Hakan ve Hatun birçok kararı birlikte alırdı. Alp Er Tunga'nın torunu ve 6. yüzyılda yaşadığı düşünülen Tomris Hatun, hem hükümdardı, hem de Pers ordusunun büyük bir yenilgiye uğratıldığı savaşın komutanıydı.

13. yüzyılda ve sonrasında Anadolu'da gerçekleşen Türkmen ayaklanmalarında kadınlar da erkeklerle omuz omuza savaştı. Kurtuluş Savaşımızda da kadınların katkısı unutulamaz.

Ekonominin ağırlıklı olarak tarım temelinde sürdüğü koşullarda da Arapların kadını köleleştiren etkisi sınırlıydı. Üretim sürecinde çok etkili bir rolü olan kadın, ailede söz ve karar sahibiydi. Özellikle Yörük kadınlarının mor cepkeni önemlidir.

Kadını eve kapatıp çocuk doğurup büyüten bir makine ve kocasının hizmetçisi durumuna sokmaya çalışan Arapçı anlayışlar, tarihimizin inkarıdır. Bereket günümüzde bu süreç tersine dönmekte, kadınlar, yine ekonomik koşulların değişmesiyle birlikte ve gösterdikleri çabalarla, yeniden özgürleşmektedir.

Kadının ailedeki durumu ve konumunu, ailenin ekonomik çabalarına katkısı belirler. İdeoloji ancak bu temelde bir ölçüde etkilidir.

Tarımsal faaliyette kadının hayatın kazanılmasına belirleyici bir katkısı vardır. Çocuk doğurup büyüten, ev işlerinin yanı sıra, koyunları ve ineği sağıp sütten peynir ve yoğurt yapan, bahçesinde sebze yetiştiren, tütün yetiştiriliyorsa işin çoğunu üstlenen, ekinde yardımcı olan kadının, Arap etkisiyle dayatılan aşağılanmayı kabullenmesi mümkün değildir. Nitekim, özellikle Doğu Karadeniz'de gurbete giden ve bazen yıllarca memleketine dönemeyen erkeğin yerine ailenin yükünü omuzlayan kadınların erkek egemenliğine boyun eğmesi düşünülemez. Karadeniz kadınının farklılığı buradan gelir.

Ancak ne zaman ki köylülerin önemli bir bölümü şehre göç etti, o zaman kadının köleleştirilmesi süreci başladı. Yüzyıllardır tarımsal alanda öğrendiklerini uygulayan köylü kadın, kente göçle birlikte büyük ölçüde çalışma hayatının dışına itildi, ev işleriyle sınırlı bir hayata sokuldu. Evin geçimini sağlayan erkek, ideolojik etkilerle birlikte, evin tek hakimi durumuna yükseldi. Amazonların, savaşçı kadınların, mor cepkenli Yörügün, Kurtuluş Savaşı'nın kadın efelerinin torunu, köleleşti. Bu süreçte, çeşitli tarikat ve cemaatler de, kadınların yüzlerce yıllık kültür mirasının yerine Arap kültürünü yerleştirmeye çalıştı.

Şimdi büyük bir değişim yaşanıyor.

Ekonomik koşullar artık şehirli kadınları da çalışma hayatına zorluyor. Artan ihtiyaçlar veya ihtiyaç kabul edilen tüketim kalıpları, yalnızca ailenin erkeğinin çalışmasıyla sağlanamıyor. Kadınlar da evinin dışında çalışmaya zorlanıyor. Eve-iş-verme sisteminde çalışan kadınlar bu toplumsallaşma sürecinin dışında kaldı, ancak bunların sayısı sınırlı. Fabrikalarda çalışmaya başlayan kadın, kendi dar toplumsal ilişkilerinin dışına çıkıyor, dayatılan önyargılardan bir süreç içinde kurtuluyor, ilişkilerini sorgulamaya ve baskılara karşı başkaldırmaya başlıyor. Örneğin, 10-15 yıl önce "kapanmak" bir teslimiyetin sonucu ve göstergesiydi. Günümüzde, başını bağlasın veya bağlamasın, ailenin geçimine bir işyerinde çalışarak katkıda bulunan kadın, erkeğin egemenliğine karşı çıkabiliyor ve çıkıyor. 2002 yılında sigortalı kadın işçi sayısı 1 milyondtu. Bugün 5,5 milyonun üstünde. Bir de sigortasız olarak kaçak çalışan ve çalıştırılan çok sayıda kadın işçi var. Hayat şartlarındaki değişim, kadının ailedeki ve toplumdaki konumunu değiştiriyor, onları yeniden özgürleştiriyor. Tabii ki bu süreç hemen olmuyor ve olmayacak. Ancak bu sürecin hızla işlediğini görebiliyoruz.

Kadın cinayetlerindeki artışa da bu gözle bakmak mümkün.

Kadının köleleştirildiği toplumlarda ya kadın her türlü aşağılanmayı kabullenip susup oturur, ya da cinayetler kamuoyuna yansıtılmadan işlenir ve kimsenin sesi çıkmaz. Günümüzde bile birçok kadın evlendikten sonra babasının-anasının evine geri dönemez. Ekonomik özgürlüğü yoksa, kocasının her türlü pisliğine ve baskısına boyun eğer, boşanmayı aklına bile getirmez. Ancak ekonomik özgürlüğüne kavuşan kadın, kocasının ahlaksızlığına ve dayaağına başkaldırabilir. Bazı kentlerimizde boşanma oranları ile kadın işçi sayısı arasında çok yakın bir bağlantı vardır. Kadın işçi sayısı arttıkça, hakkını arayarak boşanmayı göze alan kadın sayısı artmaktadır.

Kapitalizm insanlık ve doğa düşmanı bir düzendir. Ancak her şerde bir hayır da vardır. Kapitalizmin yarattığı tüketim çılgınlığı, pahalılık ve tüketim kalıplarındaki değişiklikler, kadınların kente göçtükten sonra içine sokuldukları cendereden kurtulabilmelerinin maddi koşullarını ve altyapısını da yaratmaktadır. Bu maddi koşullar oluştuğca, kadınların yeniden özgürleşmesi süreci zaman içinde ağırlığını hissettirecektir. Geçmişte boşanmayı göze alamayıp köleliği kabullenen kadının yerini erkek egemenliğine başkaldıran kadın aldıkça, ne yazık ki, ilkelikten bir türlü kurtulamayan erkeklerin kadın cinayetleri bir süre daha yaşanacaktır.